

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Łódź, 17.04.2020 r.

Autor: Adam Mikołajczyk, Spółdzielnia Socjalna FADO.

Ekspertyza: Dostępne miejsca higieny w przestrzeni publicznej.

Miejsca higieny w przestrzeni publicznej czy też w transporcie publicznym pełnią bardzo ważną funkcję. Sytuacja, w której człowiek funkcjonuje cały dzień poza miejscem zamieszkania i nie ma dostępu do toalety jest niewyobrażalna.

Wielogodzinna podróż z punktu A do punktu B bez możliwości skorzystania z toalety jest niemożliwa. Jest to tak oczywiste, że nikt nie zastanawia się nad tym czy i gdzie będzie mógł umyć ręce czy załatwić potrzeby fizjologiczne. Takie miejsca muszą istnieć i musi być możliwość swobodnego z nich korzystania.

Sytuacja komplikuje się, jeśli weźmiemy pod uwagę osoby z niepełnosprawnością. Taki użytkownik przestrzeni publicznej musi planować swoje funkcjonowanie z nieco większą starannością. I tak jak musi zaplanować trasę przejazdu uwzględniającą dostępność ciągów komunikacyjnych czy taboru komunikacji, tak samo musi sprawdzić czy na swojej drodze będzie miał dostępne miejsca higieny. W idealnym świecie, w którym wszystkie projekty uwzględniałyby zasady projektowania uniwersalnego¹ problem by nie istniał, ponieważ osoby z niepełnosprawnością mogłyby korzystać z tych samych toalet co inni użytkownicy przestrzeni publicznej. Rzeczywistość jest jednak bardziej brutalna i trafienie na dobrze dostosowaną toaletę w przestrzeni publicznej jest trudne.

W poniższym opracowaniu przedstawię aspekt prawny dotyczący dostosowania toalet dla osób z niepełnosprawnościami, ale głównie będę chciał pokazać jakie rozwiązania stosowane są w praktyce, które są dobre, które są dopuszczalne, a które są zupełnie bez sensu.

---

¹ „Projektowanie uniwersalne – projektowanie produktów oraz otoczenia tak, aby były one dostępne dla wszystkich ludzi, w największym możliwym stopniu, bez potrzeby adaptacji bądź wyspecjalizowanego projektowania.” - Ron Mace - amerykański architekt poruszający się na wózku inwalidzkim, twórca pojęcia projektowania uniwersalnego.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Co mówi prawo.

DZ.U. z 7 czerwca 2019, poz.1065 - Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

§ 85. Ustępy ogólnodostępne

2. drzwi o szerokości co najmniej 0,9 m;

§ 86. Ustęp dla osób niepełnosprawnych

1. W budynku, na kondygnacjach dostępnych dla osób niepełnosprawnych, co najmniej jedno z ogólnodostępnych pomieszczeń higienicznosanitarnych powinno być przystosowane dla tych osób przez:
  - 1) zapewnienie przestrzeni manewrowej o wymiarach co najmniej 1,5 x 1,5 m;
  - 2) stosowanie w tych pomieszczeniach i na trasie dojazdu do nich drzwi bez progów;
  - 3) zainstalowanie odpowiednio przystosowanej, co najmniej jednej miski ustępowej i umywalki, a także jednego natrysku, jeżeli ze względu na przeznaczenie przewiduje się w budynku takie urządzenia;
  - 4) zainstalowanie uchwytów ułatwiających korzystanie z urządzeń higienicznosanitarnych.
2. Dopuszcza się stosowanie pojedynczego ustępu dla osób niepełnosprawnych bez przedsionka oddzielającego od komunikacji ogólnej.

§ 87. Ustęp publiczny

6. W ustępie publicznym co najmniej jedna kabina powinna być przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, zgodnie z § 86.

Jak widać samo prawo w przypadku toalet dla osób z niepełnosprawnością nie zostawia wiele wskazówek. W odpowiedzi na nieprecyzyjne przepisy powstało wiele opracowań dotyczących projektowania i wyposażania dostępnych miejsc higieny. Mam tu na myśli przede wszystkim dokumenty zatytułowane „standardy dostępności”². Znajdziemy w nich konkretne informacje dotyczące minimalnych

² np. www.budowlaneabc.gov.pl

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

wymiarów pomieszczeń, wysokości montażu oraz rozmieszczenia poszczególnych elementów wyposażenia. Ważne, by stosować zasady projektowania uniwersalnego oraz ergonomii. Dobrą praktyką jest też konsultowanie projektów i konkretnych rozwiązań z osobami z niepełnosprawnością, specjalistami do spraw dostępności lub z organizacjami wspierającymi osoby z niepełnosprawnością.

Nieco inaczej sytuacja prawna wygląda w pojazdach komunikacji publicznej. Mam tu na myśli tabor kolejowy, który jest najczęściej wykorzystywany do dalekobieżnych podróży krajowych.

ROZPORZĄDZENIE KOMISJI (UE) NR 1300/2014 z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (TSI PRM) bardzo precyzyjnie określa wymagania dotyczące miejsc higieny w składach kolejowych. Poniżej zacytuje wprost punkty opisujące dostępną toaletę w wagonach.

5.3.2.2. Toalety standardowe i uniwersalne: wspólne parametry

- 1) Środek klamki drzwi, zamka lub urządzenia sterującego drzwiami na zewnątrz kabiny toalety lub wewnątrz niej musi znajdować się na wysokości nie mniejszej niż 800 mm i nie większej niż 1 100 mm nad progiem drzwi toalety.
- 2) Należy zapewnić odpowiednią sygnalizację wizualną i dotykową (lub dźwiękową) wewnątrz i na zewnątrz toalety, informującą o zamknięciu drzwi.
- 3) Urządzenia sterujące drzwiami oraz inne wyposażenie wewnątrz kabiny toalety (oprócz stanowisk przewijania dzieci i urządzeń do wzywania pomocy) muszą być obsługiwane przy użyciu siły nie większej niż 20 N.
- 4) Urządzenia sterujące, w tym uruchamiające spłuczkę, muszą kontrastować z tłem oraz muszą być rozpoznawalne dotykiem.
- 5) Należy podać jasne i precyzyjne informacje dotyczące obsługi każdego urządzenia sterującego, korzystając z piktogramów, i nadać im dotykowy charakter.
- 6) Deska sedesowa i kłapa oraz poręcze muszą kontrastować z tłem.

5.3.2.4. Toaleta uniwersalna

- 1) Toaleta uniwersalna jest to toaleta zaprojektowana w taki sposób, by była dostępna dla wszystkich pasażerów, w tym dla wszystkich osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

- 2) Powierzchnię użytkową toalety uniwersalnej określono za pomocą metody stosowanej w jej ocenie (A lub B zgodnie z pkt 6.1.3.1).
- 3) Dostępna szerokość użytkowa drzwi do toalety musi wynosić minimum 800 mm. W przypadku gdy drzwi są automatyczne lub półautomatyczne, musi istnieć możliwość ich częściowego otwarcia w celu umożliwienia osobie towarzyszącej użytkownikowi wózka inwalidzkiego opuszczenia modułu toalety i powrotu do niego.
- 4) Na zewnętrznej stronie drzwi musi się znajdować znak zgodny z dodatkiem N.
- 5) Wewnątrz kabiny toalety musi być wystarczająco dużo miejsca, aby umożliwić manewrowanie wózkiem określonym w dodatku M, tak aby osiągnąć jego pozycję umożliwiającą zarówno boczne, jak i ukośne przesiadanie się użytkownika wózka inwalidzkiego na deskę sedesową.
- 6) Należy zapewnić wolną przestrzeń 700 mm przed deską sedesową, odzwierciedlającą profil deski sedesowej.
- 7) Po obu stronach deski sedesowej należy zapewnić poziomą poręcz spełniającą wymogi pkt 4.2.2.9, biegnącą co najmniej do wysokości krawędzi czołowej deski sedesowej.
- 8) Poręcz po stronie dostępnej dla wózka inwalidzkiego musi być zamocowana na zawiasach tak, by osoba poruszająca się na wózku mogła bez przeszkód przemieścić się do deski sedesowej i z powrotem.
- 9) Powierzchnia deski sedesowej w położeniu opuszczonym musi znajdować się na wysokości od 450 mm do 500 mm nad poziomem podłogi.
- 10) Wszystkie elementy wyposażenia muszą być łatwo dostępne dla osób na wózkach.
- 11) Kabina toalety musi być wyposażona w przynajmniej dwa urządzenia do wzywania pomocy, które po uruchomieniu wysyłają sygnał do osoby, która może podjąć odpowiednie działania; nie muszą one inicjować komunikacji.
- 12) Interfejs urządzenia do wzywania pomocy musi być taki, jak określono w pkt 5.3.2.6.
- 13) Jedno urządzenie do wzywania pomocy musi zostać umieszczone na wysokości nie większej niż 450 mm nad poziomem podłogi, mierzonej w pionie od posadzki do środka elementu sterującego. Musi ono być umieszczone tak, aby osoba leżąca na podłodze mogła dosięgnąć elementu sterującego.
- 14) Drugie urządzenie do wzywania pomocy musi zostać umieszczone na wysokości pomiędzy 800 mm a 1 100 mm nad poziomem podłogi, mierzonej w pionie do środka elementu sterującego.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

- 15) Oba urządzenia do wzywania pomocy należy umieścić na różnych powierzchniach pionowych kabiny, tak by możliwe było sięgnięcie do nich z różnych pozycji.
- 16) Urządzenie sterujące urządzeniami do wzywania pomocy musi się różnić od innych urządzeń sterujących w obrębie toalety oraz musi się odróżniać kolorystycznie od pozostałych urządzeń sterujących i kontrastować z otoczeniem.
- 17) Jeśli zapewniono przewijak dla dzieci, jego powierzchnia użytkowa w opuszczonym położeniu musi znajdować się na wysokości od 800 mm do 1000 mm nad poziomem podłogi.

Na podstawie zacytowanych przepisów, zamawiający i producenci nie powinni mieć najmniejszych wątpliwości jak zamówić, zaprojektować i wyprodukować dostępną toaletę dla osób, z niepełnosprawnością które będą podróżować pociągiem.

Dobre i złe praktyki.

Powyżej omówiłem kwestie prawne. Trzeba pamiętać, że nawet najlepsze prawo, a w tym przypadku wcale takiego nie mamy, można źle zaimplementować w przestrzeni. Nie zawsze ilość przekłada się na jakość. Jako osoba z niepełnosprawnością ruchową, poruszająca się na wózku inwalidzkim dokonam merytorycznej oceny rozwiązań stosowanych w przestrzeni publicznej. Za przykład posłużą zdjęcia zrobione w różnych miejscach i instytucjach, w których miałem okazję korzystać oraz z takich z których nie mogłem skorzystać z powodów obiektywnych.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Na początek najbardziej absurdalny przykład. Toaleta na jednym z wydziałów Uniwersytetu Łódzkiego. Pozostawię to zdjęcie bez komentarza. Wnioski każdy wyciągnie sam.

Dostęp do toalet.

Często spotykany problem to fakt zamknięcia toalet dla osób z niepełnosprawnością. Na drzwiach jest informacja, że klucze znajdują się na recepcji, u strażnika miejskiego lub w pomieszczeniu ochrony. Sytuacja taka jest mocna dyskomfortowa. Ludzie korzystający ze zwykłych toalet nie muszą informować o tym osób postronnych.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Poniżej zdjęcia z właśnie takiej toalety (również jeden z wydziałów Uniwersytetu Łódzkiego). Po uzyskaniu klucza wewnątrz pojawił się kolejny, częsty problem.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Toalety dla osób z niepełnosprawnością jako miejsca zamykane, bardzo często są wykorzystywane jako podręczne magazynki.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Dostęp do muszli klozetowej.

Bardzo częstym argumentem w temacie dostępności są pieniądze, a raczej ich brak. Przykład poniżej pokazuje, że zamontowanie dużej ilości uchwytów nie powoduje, że toaleta automatycznie staje się dostępna. Uchwyty muszą być dobrze dobrane i odpowiednio zamontowane. Proszę zwrócić uwagę, że część uchwytów pokazanych na zdjęciach utrudnia dostęp do toalety, a część jest zupełnie niepotrzebna.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Fundusze Europejskie

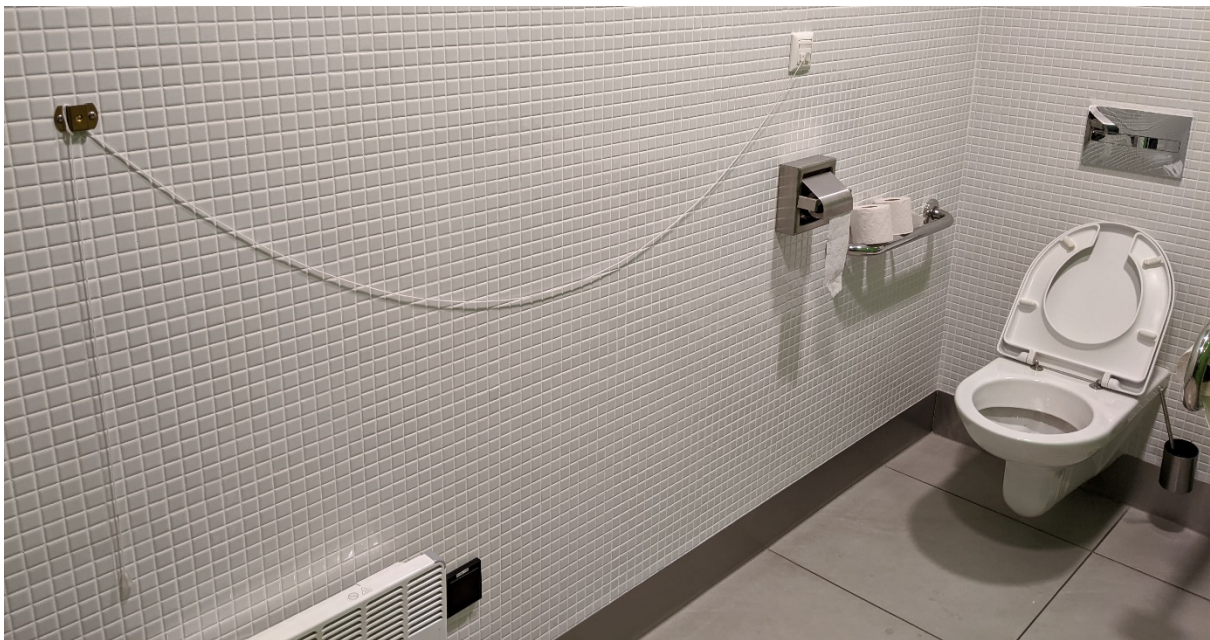
Rzeczpospolita
Polska

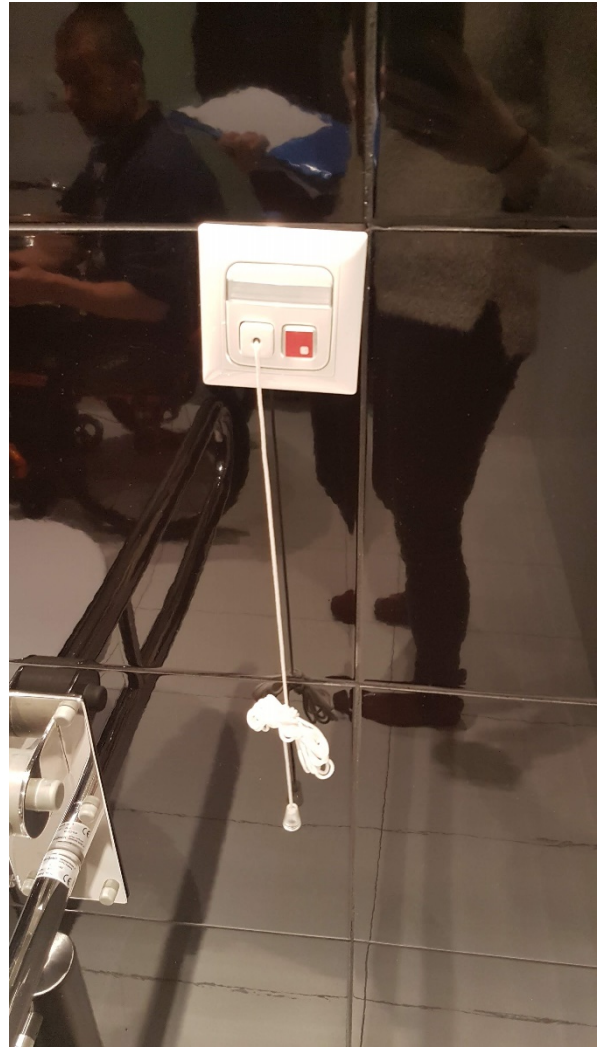
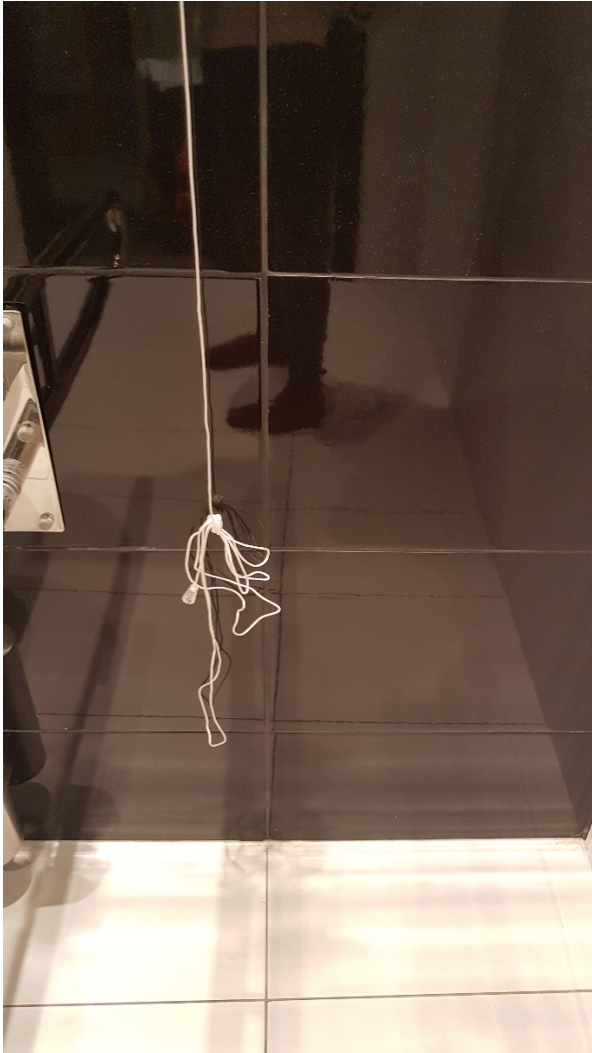
Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

System alarmowy.

Każda toaleta dla osób z niepełnosprawnością powinna być wyposażona w system alarmowy. Służy on do wezwania pomocy w sytuacji, kiedy osoba z ograniczeniami ruchu potrzebuje pomocy np. z powodu upadku. Możliwość włączenia takiego systemu powinna znajdować się przy podłodze. Bardzo często elementy tego systemu są 'nie dostępne' z powodów 'organizacyjnych'. W tym miejscu należy dodać, że toaleta dla osób z niepełnosprawnościami musi mieć możliwość zamknięcia od środka (osoba z niepełnosprawnością też potrzebuje intymności) ale jednocześnie musi być możliwa stosunkowo łatwa metoda otwarcia drzwi od zewnątrz przez obsługę.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Dobre praktyki.

Poniżej kilka dobrych rozwiązań stosowanych w toaletach dla osób z niepełnosprawnością. Dlaczego używam słowa dobrych a nie bardzo dobrych? Otóż standardy dostępności przewidują uchwyty po obu stronach muszli klozetowej, w tym co najmniej jeden uchylny. Należy pamiętać, że osoby z niepełnosprawnością mają różne ograniczenia ruchowe i może mieć znaczenie z której strony mogą/chcą przesiadać się na toaletę. W związku z tym, jeżeli jest miejsce i możliwość podjechania z obu stron, należy montować oba uchwyty uchylne. Poniżej przykład, gdzie montaż drugiego uchwyty uchylnego spowodowałby zwiększenie dostępności toalety.

Poniżej muszla klozetowa z dwoma uchwytyami uchylnymi, ale zbyt daleko odsuniętymi od siedziska.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Podsumowanie

Celem tego opracowania jest przegląd dobrych i złych praktyk w projektowaniu i realizacji miejsc higieny (pod kątem ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami) funkcjonujących w transporcie i przestrzeni publicznej.

Należy zauważyć, że istnieją dokumenty, które próbują regulować i wskazywać metody rozwiązań dostępnościowych. Należy również zauważyć, że przepisy te są bardzo ogólne i nieprecyzyjne. Rozwiązania, które powstają w przestrzeni publicznej bardzo często nie spełniają oczekiwań osób z niepełnosprawnościami. Nie da się z nich korzystać w sposób godny i wygodny.

Z punktu widzenia osoby z niepełnosprawnością oraz organizacji wspierającej takie osoby, zalecamy, aby wszystkie inwestycje w projektach realizowanych przy udziale Centrum Unijnych Projektów Transportowych (POLiŚ i POPW i wszystkie kolejne programy) na etapie rozpatrywania wniosków musiały uzyskać opinie specjalistów z dziedziny dostępności. Pozwoli to uniknąć nieudolnych prób wprowadzania dostępności w przestrzeni publicznej i środkach transportu.

Poniżej jeszcze kilka ciekawych rozwiązań dostępnościowych.

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Dostępne miejsca higieny są projektowane i przeznaczone głównie dla osób z niepełnosprawnością ruchową i to z tymi osobami jako użytkownikami końcowymi należy konsultować ich układ i wyposażenie.